

§175a KŘIVÉ TLUMOČENÍ

Kladivo na tlumočníky

V minulých číslech (ToP č. 62, s. 5 a č. 63, s. 6-7) jsme Vás informovali o nehorázném legislativním experimentu, který byl tajně propašován do zákona č. 134/2002 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Dřívější regulérní úprava křivé výpovědi ve smyslu uvedení nepravdy a zamlčení okolnosti byla nahrazena českou specialitou: křivé tlumočení - společensky mimořádně nebezpečný trestný čin úmyslně nesprávného, hrubě zkresleného a neúplného tlumočení, s trestní sazbou až deset let. Protestní dopis profesních organizací prezidentu republiky podpořil i světoznámý lexikograf a český anglista – profesor Josef Fronek, PhD. z University of Glasgow. V seriálu stanovisek nyní přinášíme výňatek z reakce profesora Fronka.

Váš dopis o přípravě „kocourkovské“ novely zákona potenciálně kriminalizujícího blíže nedefinované „sumy“ v mezijazykové komunikaci při procesu tlumočení mě šokoval. Jde o něco tak orwellovsky absurdního a nebezpečného, že to nelze přejít bez všestranného kritického rozboru, a je třeba se proti tomu energicky ohradit.

Já sice nejsem právník, ale jako lexikograf, který strávil desítky let řešením mezijazykových sémantických rébusů, jsem mimořádně háklivý na falešné tóny při nelegitimní manipulaci se sémantikou slov - sledující pofidérní postranní cíle.

Sémantika slova „křivý“

Kolokace „křivé tlumočení“ je vytvořena uměle na základě falešné analogie se zcela legitimními právníckými spojeními jako: „křivá přísaaha“, „křivá výpověď“, „křivé svědectví“ ap. Ve všech těchto případech lze slovo „křivý“ přeložit anglickými slovy „perjured“, „perjurious“ nebo běžnějším „false“. Vždy jde o něco, co je skutečně zcela jednoznačně „mala fide“ – „in bad faith“ – „se zlým úmyslem“. Ve všech případech jde jasně o závazný kriminální čin. Slovo „křivý“ zde má zcela jasně definované negativní konotace. Uvedené fráze popisují jednoznačně činy, které jsou nemorální. Spojení „křivé tlumočení“ nebylo nikdy součástí češtiny, protože je za vlasy přitažené. Anglická formulace „perjured“ nebo „perjurious“ nebo „false interpreting“ je směšná.

Podstatou tlumočení je převádění, interpretace (angl. „interpreting“) toho, co řekl, prohlásil, formuloval někdo jiný. Tento proces může být různé kvality - často podle schopnosti, znalosti, ale i míry únavy tlumočnicka na sémantických osách: „přesný - nepřesný – přibližný“, „správný – nesprávný“, „adekvátní – neadekvátní“, „odborný – neodborný“, „úplný – neúplný“, „dobrý - špatný – vadný“, „emotivní – neemotivní“ atd., ale jen zřídka je úmyslně zavádějící na pravdivostní ose „pravdivý – lživý“ - už jen proto, že jazyková výpověď má textuální logiku, jejíž arbitrární narušení vede pro tlumočnicka k nepředví-

daným následným komplikacím a úskalím. Pokud k tomu ale výjimečně přece jen dojde, nejedná se už o „tlumočení“, ale o „křivou výpověď“, tedy o trestný čin, který je postižitelný platnou verzí zákona (pokud se to podaří dokázat).

Nelogičnosti a absurdnosti pravdivostní formulace kritérií trestného činu „křivého tlumočení“ si museli být vědomi i navrhovatelé úpravy. Spojení „nepravdivé tlumočení“ je v češtině tak zjevně absurdní, že by jeho použití jen podkopalo zdánlivou legitimnost jejich novořečového „křivého tlumočení“. Uchýlili se tedy k pojmům „nesprávné / hrubě zkreslené / neúplné tlumočení“, které jsou sice správné podle českých kolokačních sémantických pravidel, ale nemají naprosto nic společného s trestnou činností. K nesprávnému, neúplnému a zkreslenému tlumočení dochází v absolutní většině případů na základě nedorozumění, přeslechnutí, vícestupňové řečového, neznalosti regionálních fonetických variant (i u eminentně kvalifikovaných tlumočnicků), pro neznalost neočekávaných kulturně-politických kontextů, ale i pro nedostatečnou kvalifikovanost, nekritické přecenění vlastních schopností, únavu, výpadky paměti, trému atd. Jde tedy spíše o chyby, omyly, lidské slabosti, indispozice atd. než o činy „mala fide“ - ve zlém úmyslu. Až na výjimečné situace nelze takové činy označit za nemorální. Kriminalizovat nedorozumění, nedostatečný brífink, neznalost, únavu, neschopnost a chyby „bona fide“ je nesmyslné, a vyhrožovat za ně tlumočnickům tresty, které se běžně udělují vrahům, je perversní. Naprosto s Vámi souhlasím - dokázat v tomto případě kauzální nexus je prakticky nemožné.

Za podobné chyby zpravidla platí tlumočnická ztráta prestiže, neobnovením smluv, případně ztrátou zaměstnání. Nový zákon by představoval jakési „kladivo (ne-li buchar) na tlumočníky“ a mohl by značně podvázat účinnost tlumočnických služeb. Zbytečné zákony mívají „unintended consequences“ (nežádoucí následky), které by mohly tlumočnickou profesi ochromit právě v době, kdy je její efektivnost životně důležitá.

Ale moc jsem se rozpovídal. Budu Vám držet palce, aby se Vám podařilo rozjetý vlak včas zastavit. Srdečně

Josef Fronek